

BIBLIA GRAECA

SEPTUAGINTA

Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes
edidit Alfred Rahlfs

Editio altera
quam recognovit et emandavit Robert Hanhart

Nestle-Aland

NOVUM TESTAMENTUM GRAECE

28. revidierte Auflage

Herausgegeben vom

Institut für Neutestamentliche Textforschung, Münster

DEUTSCHE BIBELGESELLSCHAFT

Biblia Graeca

Altes Testament/Old Testament:

Septuaginta, hg. von A. Rahlfs. Editio altera, hg. von R. Hanhart
© 2006 Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart

Neues Testament/New Testament:

Nestle-Aland Novum Testamentum Graece,
28. Aufl., hg. vom Institut für Neutestamentliche Textforschung, Münster
© 2012 Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart

ISBN 978-3-438-05152-3

© 2013 Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart
Alle Rechte vorbehalten / All rights reserved
Printed in Germany

www.dbg.de
www.academic-bible.de

SEPTUAGINTA

Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes
edidit Alfred Rahlfs

Editio altera
quam recognovit et emendavit
Robert Hanhart

Duo volumina in uno

DEUTSCHE BIBELGESELLSCHAFT

INHALT

CONTENTS

Vorwort zur Neuausgabe	IX
<i>Introductory Remarks to the Revised Edition</i>	XI
<i>Εἰσαγωγικὲς παρατηρήσεις στὴν νέα ἔκδοση</i>	XIII
Vorwort des Bearbeiters	XVII
Geschichte des Septuaginta-Textes	XIX
Erklärung der Zeichen	XXVIII
<i>Editor's Preface</i>	XXXIII
<i>History of the Septuagint Text</i>	XXXV
<i>Explanation of Symbols</i>	XLV
Praefatio editoris	XLIX
De historia versionis Septuaginta interpretum	LI
Conspectus signorum	LVIII
<i>Πρόλογος τοῦ Ἐπιμελητοῦ τῆς Ἐκδόσεως</i>	LXI
<i>Ἴστορία τοῦ Κειμένου τῶν Ἐβδομήκοντα</i>	LXIII
<i>Ἐρμηνεία τῶν Συμβόλων</i>	LXXIII

VOL. I

Leges et historiae

Πεντάτευχος καὶ Ἰστορικὰ Βιβλία

Gen(esis) Γένεσις	I
Exod(us) Ἐξόδος	86
Leu(iticus) Λευΐτικὸν	158
Num(erici) Ἀριθμοὶ	210
Deut(eronomium) Δευτερονόμιον	284
Ios(ue) Ἰησοῦς	354
Iud(icum) Κριταὶ	405
Ruth Ρούθ	495
Regn(orum) I (Ὡ Sam. I) Βασιλειῶν Α' (Σαμ. Α')	502
Regn(orum) II (Ὡ Sam. II) Βασιλειῶν Β' (Σαμ. Β')	565
Regn(orum) III (Ὡ Regum I) Βασιλειῶν Γ' (Βασιλέων Α')	623
Regn(orum) IV (Ὡ Regum II) Βασιλειῶν Δ' (Βασιλέων Β')	693
Par(alipomenon) I Παραλειπομένων Α'	752
Par(alipomenon) II Παραλειπομένων Β'	811
Esdr(ae) I (liber apocryphus) Ἐσδρας Α' (Δευτεροκανονικὸν)	873
Esdr(ae) II (Ὡ Ezra, Neh.) Ἐσδρας Β' ("Ἐσδρας-Νεεμίας)	903
Est(her) Ἔσθὴρ	951

I(u)d(i)t(h) Ἰουδὶθ	973
Tob(it) Τωβὶτ	1002
Mac(habaeorum) I Μακκαβαίων Α'	1039
Mac(habaeorum) II Μακκαβαίων Β'	1099
Mac(habaeorum) III Μακκαβαίων Γ'	1139
Mac(habaeorum) IV Μακκαβαίων Δ'	1157

VOL. II
Libri poetici et propheticci
Ποιητικὰ καὶ Προφητικὰ Βιβλία

Ps(almi) Ψαλμοὶ	I
Od(ae) Ὄδαι	164
Prou(erbia) Παροιμίαι	183
Eccl(esiates) Ἐκκλησιαστὴς	238
Cant(icum) Ἀσμα	260
Job Ἰὼβ	271
Sap(ientia) Σοφία Σαλωμῶνος	345
Sir(acides) Σοφία Σιράχ	377
Ps(almi) Sal(omonis) Ψαλμοὶ Σολομῶντος	471
Os(ee) Ὄση	490
Am(os) Ἀμώς	502
Mich(aeas) Μιχαῖας	512
Ioel Ἰωὴλ	519
Abd(ias) Ἀβδιοὺ	524
Ion(as) Ἰωνᾶς	526
Nah(um) Ναοῦμ	530
Hab(acuc) Ἀβακοῦμ	533
Soph(onias) Σοφονίας	538
Agg(aeus) Ἀγγαῖος	542
Zach(arias) Ζαχαρίας	545
Mal(achias) Μαλαχίας	561
Ist(aias) Ἡσαΐας	566
Ier(emias) Ἰερεμίας	656
Bar(uch) Βαροῦχ	748
Thr(eni) seu Lam(entationes) Θρῆνοι	756
Ep(istula) Ier(emiae) Ἐπιστολὴ Ἰερεμίου	766
Ez(echiel) Ἰεζεκιὴλ	770
Sus(anna) Σουσάννα	864
Dan(iel) Δανιὴλ	870
Bel-et-Dr(ako) Βὴλ καὶ Δράκων	936

Vorwort zur Neuausgabe

Bei der hier vorliegenden Neuauflage der kritischen Handausgabe des Septuaginta-Textes von Alfred Rahlfs handelt es sich um keine grundlegende Neubearbeitung, vielmehr um eine maßvolle Revision der von der Privilegierten Würtembergischen Bibelanstalt in Stuttgart veröffentlichten Erstausgabe von 1935.

Zwei Gründe sind hierfür ausschlaggebend:

1. In der Rekonstruktion des ältest erreichbaren Textes und in der getroffenen Auswahl der Überlieferung bleibt Rahlfs' Ausgabe ein unentbehrliches Hilfsmittel für das theologische und philologische Studium der Septuaginta sowie ein bis heute gültiger Ausgangspunkt für die Septuaginta-Forschung.

2. Der Versuch, die seit Rahlfs zu verzeichnenden Neuentdeckungen und Neubewertungen der Textüberlieferung in den Apparat seiner vor allem auf den drei Unzialen B, S und A gegründeten Ausgabe aufzunehmen, erweist sich als undurchführbar, solange die im Auftrag der Göttinger Akademie der Wissenschaften erscheinende *Editio maior* noch nicht abgeschlossen ist, zugleich aber auch als nicht wünschenswert, weil dadurch Rahlfs' in sich geschlossener editorischer Gesamtentwurf, der sich seit 70 Jahren als Standardausgabe bewährt hat, unkenntlich gemacht würde.

Die Septuaginta-Kommission der Akademie der Wissenschaften in Göttingen hat darum in Vereinbarung mit der Deutschen Bibelgesellschaft in Stuttgart beschlossen, dem Unterzeichneten die Verantwortung für eine Revision zu übertragen, in der die Textherstellung von Alfred Rahlfs weitgehend unangetastet bliebe und eine Bearbeitung sich lediglich auf die notwendigsten Veränderungen beschränkte¹.

Diese konzentrieren sich zunächst grundsätzlich auf die Beseitigung von Fehlern und Druckfehlern in der überaus sorgfältigen Erstausgabe². Sodann auf folgende Eingriffe in den von Rahlfs konstituierten **Text**:

(a) geänderte Akzentuierungen, sofern sie den Kriterien entsprechen, die Rahlfs seiner Textrekonstruktion zu Grunde gelegt hatte, wie zum Beispiel Prov. 74: εἰπον in εἰπόν or Exod. 27₂₀ 30₂₄: ἐλαίων in ἐλαιῶν.

(b) eine Korrektur des in Is. 5₁₇ einhellig bezeugten ἀπειλημμένων (part. perf. pass. von ἀπολαμβάνειν) in ἀπηλειμμένων (part. perf. pass. von ἀπαλείφειν).

¹ Eine ausführlichere Begründung der Revision ist in Vetus Testamentum 55 (2005), S. 450–460 erschienen.

² Der Unterzeichnete dankt allen Septuaginta-Forschern, die in Beantwortung eines Rundschreibens der Göttinger Septuaginta-Kommission zur Auffindung von Fehlern und Versehen beigetragen und Anregungen für Verbesserungen gegeben haben.

(c) eine auf Ludwig Cappellus zurückgehende und von Joseph Ziegler übernommene³ Konjektur in Is. 53: ἀνέτειλε μέν aus überliefertem ἀνηγγείλαμεν.

Schließlich auf folgende Veränderungen im textkritischen **Apparat**:

(a) Beseitigung seltener Kollationsfehler auf Grund des Vergleichs mit den Kollationsheften des Göttinger Septuaginta-Unternehmens.

(b) Korrekturen an Rahlf's quantifizierender Notierungweise der Textüberlieferung: Die Angaben „pau(ci)“: bis zu etwa einem Viertel, „compl(ures)“: bis zur Hälfte, „mu(lti)“: bis zu Dreiviertel, „pl(urimi)“: mehr als Dreiviertel des gesamten Handschriftenbestandes (vgl. Erklärung der Zeichen S. XXX) wurde der Zeugenzahl der Göttinger Septuaginta-Edition (soweit bislang erschienen) bzw. der Ausgabe von Brooke-McLean angepasst. An wichtigen Stellen wurden diese Angaben auch, sofern es der Raum zuließ, gegenüber Rahlf's präzisiert. Das Zeichen †, das Rahlf's für Lesarten bestimmt hatte, bei denen „nur die angeführten Hss. und höchstens außerdem noch **eine** nichtgenannte Minuskelhs. die fragliche Lesart haben“ (S. XXIX), wird in der revidierten Neuauflage auch in Fällen verwendet, wo es sich um mehr als einen, meistens um **zwei** weitere Textzeugen handelt – eine Ausweitung, die schon Rahlf's selber nicht überall vermieden hat.

(c) Korrekturen missverständlicher Vereinfachungen der Textüberlieferung: Hier galt es vor allem, bestimmte Notierungen zu vervollständigen, in denen Wortvarianten unberücksichtigt gelassen waren. Als Beispiel sei Reg. III 18₁₁ angeführt: Aus Rahlf's Apparat αναγγ.] pr. καὶ AL[†] geht nicht hervor, dass L ἀπάγγελε überliefert. Darum die Korrektur: αναγγ.] pr. καὶ (απαγγ. L) AL[†].

(d) Eintragung der Unzialen Q C und V und der Rezensionen O und L bei Varianten, bei denen Rahlf's als Zeugen nur B, S oder A nennt.

Die revidierte Handausgabe hat ihren Zweck erreicht, wenn sie weiterhin jenen Wunsch erfüllt, den Alfred Rahlf's bei ihrem ersten Erscheinen aussprach: „dass sie vor allem den Studenten und Pfarrern die Septuaginta in zuverlässiger Bearbeitung zugänglich mache und ihnen so ein wichtiges Hilfsmittel fürs Studium nicht nur des Alten, sondern auch des Neuen Testaments darbiete“ (S. XVIII). Ein weiterer Wunsch sei hinzugefügt, den Rahlf's damals bescheiden verschwieg: dass seine Handausgabe der Septuaginta-Forschung als unentbehrliche Grundlage erhalten bleibe.

Göttingen, am 8. April 2005,
dem 70. Todestag von Alfred Rahlf's

ROBERT HANHART

---

³ Septuaginta. Vetus Testamentum Graecum auctoritate Academiae Scientiarum Gott-
ingensis editum Band XIV, herausgegeben von Joseph Ziegler 1939, 3. Aufl. 1983.

SEPTUAGINTA

Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes
edidit Alfred Rahlfs

Editio altera
quam recognovit et emendavit
Robert Hanhart

VOLUMEN I
Leges et historiae

ΓΕΝΕΣΙΣ

Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν δὲ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. ²ἡ δὲ γῆ ἦν ἀδόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ πνεῦμα θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὄντος. ³καὶ εἶπεν δὲ θεός ⁴Γενηθήτω φῶς. καὶ ἐγένετο φῶς. ⁴καὶ εἶδεν δὲ θεὸς τὸ φῶς ὅτι ⁵καλόν. καὶ διεχώρισεν δὲ θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους. ⁵καὶ ἐκάλεσεν δὲ θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν καὶ τὸ σκότος ⁶ἐκάλεσεν νύκτα. καὶ ἐγένετο ἐσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία.

⁶Καὶ εἶπεν δὲ θεός Γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὄντος ⁷καὶ ἔστω διαχωρίζον ἀνὰ μέσον ὄντος καὶ ὄντος. καὶ ἐγένετο οὕτως. ⁷καὶ ἐποίησεν δὲ θεὸς τὸ στερέωμα, καὶ διεχώρισεν δὲ θεὸς ⁸ἀνὰ μέσον τοῦ ὄντος, δὲ γὰρ ὑποκάτω τοῦ στερεώματος, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ ὄντος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος. ⁸καὶ ἐκάλεσεν δὲ θεὸς τὸ στερέωμα οὐρανόν. καὶ εἶδεν δὲ θεὸς ὅτι καλόν. καὶ ⁹ἐγένετο ἐσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα δευτέρα.

⁹Καὶ εἶπεν δὲ θεός Συναχθήτω τὸ ὄντος τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ ¹⁰εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὁφθήτω γὰρ οὔτως. καὶ ἐγένετο οὕτως. καὶ συνήχθη τὸ ὄντος τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, καὶ ὥφθη γὰρ οὔτως. ¹⁰καὶ ἐκάλεσεν δὲ θεὸς τὴν ξηρὰν γῆν ¹¹καὶ τὰ συστήματα τῶν ὄντων ἐκάλεσεν θαλάσσας. καὶ εἶδεν δὲ θεὸς ὅτι καλόν. — ¹¹καὶ εἶπεν δὲ θεός Βλαστησάτω γὰρ τῇ βοτάνῃ ¹²χόρτου, σπέριμον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὅμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν, οὐ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος ¹³ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἐγένετο οὕτως. ¹²καὶ ἐξήνεγκεν γὰρ τῇ βοτάνῃ ¹⁴χόρτου, σπέριμον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὅμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν, οὐ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος ¹⁵ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶδεν δὲ θεὸς ὅτι καλόν. ¹³καὶ ἐγένετο ἐσπέρα τρίτη. ¹⁴καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα τρίτη.

¹⁴Καὶ εἶπεν δὲ θεός Γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι ¹⁵τοῦ οὐρανοῦ εἰς φαῦσιν τῆς γῆς τοῦ διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τῆς ¹⁶ἡμέρας καὶ ἀνὰ μέσον τῆς νυκτὸς καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς ἐνιαυτοὺς ¹⁷καὶ ἔστωσαν εἰς φαῦσιν ¹⁸

Gen.: 1—4628 ηρωαν A, 4628 πολιν—50 BA, 2319—2446 (mutila) etiam S. Inscr.] + κοσμου A†

1 ιι κατα γένος ²⁰ μι.] εις ομοιοτητα A (A^c pr. κατα γένος) || 14 του διαχ. μι.] και αρχειν της ημερας και της νυκτος και διαχ. A

‘ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ’

III 1 Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ νίον Δαυὶδ νίον Ἀβραὰμ. Gn 2,4; 5,1 · 18 · 9,27!

2 Ἀβραὰμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ, Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ, Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, 3 Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φάρες καὶ τὸν Γάρα ἐκ τῆς Θαμάρ, Φάρες δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐσρόμ, Ἐσρὼμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ, 4 Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδᾶβ, Ἀμιναδᾶβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών, Ναασσών δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών, 5 Σαλμὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Γόρες ἐκ τῆς Ραχάβ, Γόρες δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωβὴδ ἐκ τῆς Ρούθ, Ἰωβὴδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί, 6 Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυὶδ τὸν βασιλέα.

Δαυὶδ δὲ τὸν ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου, 7 Σολομὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ, Ῥοβοάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά, Ἀβιὰ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσάφ, 8 Ἀσάφ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ, Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ, Ἰωράμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὁζίαν, 9 Ὁζίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωαθάμ, Ἰωαθάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχάζ, Ἀχάζ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζεκίαν, 10 Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἄμωνα, Ἄμων δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν, 11 Ἰωσίας δὲ

2-17: L3,23-38 · 1Chr 1,34 · Gn 25,26; 29,35

3-6a: Rth 4,12.18-22
1Chr 2,4s.9 · Gn 38,12-30
4-6a: 1Chr 2,10-12.15

Jos 2,1 H11,31! · Rth 4,13-17

1Sm 17,12

6b-11: 1Chr 3,5.10-16 ·
2Sm 11,3s; 12,24

| 3Esr 1,32

Inscriptio: ‘ευαγγελιον κατα Ματθαιον (Μαθθαιον W 565) D K W Γ Δ f¹³ 33. 565. 700. 892. 1424 Μ bo | αγιον ευαγγελιον κατα Ματθαιον f¹ (bo^{ms}) | αρχη συν θεω του κατα Ματθαιον ευαγγελιου 1241 | εκ του κατα Ματθαιον L | - Ρ* B* | txt Ρ¹ B¹ ¶ 1,3 Γ Ζαρε ψ¹ B mae • 5 Γ bis Booζ K L Γ Δ f^{1,13} 565. 700. 892. 1241. 1424. (W 579) Μ lat | Booζ C 33 g^{1*} | txt ψ¹ Ρ B / 844. / 2211 k co • 6 το βασιλευς C K L W Δ 33. 565. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ lat sy^h | txt ψ¹ Ρ B Γ f^{1,13} 579. 700 g¹ k vg^{mss} sy^{s.c.p} co • 7/8 Γ bis Αβιουδ f¹³ it sy^{hmg} | Γ bis Ασα Κ L W Δ 33. 565. 579. 892. 1241. 1424 Μ (a) f ffi¹ vg sy | txt ψ¹ Ρ B C f^{1,13} 700. / 844. / 2211 it sy^{hmg} co • 9 Γ bis Αχας Ρ¹ (Αχαζ Αχας Ρ*) C 1424 g^{1*} (k) q mae bo^{ms} | txt B K L W Γ Δ Θ f^{1,13} 33. 565. 700. 892. 1241. 1424*. / 844. / 2211 Μ lat • 10 Γ Μανασση Δ 1424. / 844. / 2211 | Γ Μαναση Ρ¹ B | Γ bis Αμων K L W f¹³ 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ lat sy mae | txt Ρ B C Γ Δ Θ f¹ 33 it vg^{mss} sa bo

ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος.

1Chr3,17

1Chr 3,19 & Esr 3,2

12 Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος Ἰεχονίας ἐγέννησεν τὸν Σαλαθίηλ, Σαλαθίηλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβαβέλ, **13** Ζοροβαβέλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ, Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακίμ, Ἐλιακίμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ, **14** Ἀζώρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ, Σαδώκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχίμ, Ἀχίμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ, **15** Ἐλιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ, Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ματθάν, Ματθάν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ, **16** Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἣς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός¹.

L1,27

27,17! 11,2! 16,16!

17 Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἔως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ Δαυὶδ ἔως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἔως τοῦ Χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες.

18-25: L1,26-38 · 1

18 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ² ἡ γένεσις οὕτως ἦν.³ μνηστευθεῖστς τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἡ συνελθεῖν αὐτοὺς εύρεθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἀγίου. **19** Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὥν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν γενειματίσαι, ἐβουλήθη λάθρᾳ ἀπολῦσαι αὐτήν. **20** ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος ιδοὺ ἀγγελος κυρίου κατ’ ὅναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων· Ἰωσήφ νιός Δαυὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαρίαν τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἀγίου. **21** τέξεται δὲ νιόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ὄμαρτιῶν αὐτῶν. **22** τοῦτο

20

2,13,19

18 | 25 L1,31!

Ps 130,8 9,2,6; 20,28;
26,28

11 τὸν Ιωακίμ Ιωακίμ δε εγεννησεν Θ f¹ 33 sy^{h**}; Ir lat vid • 16 ὁ μνηστευθεισα παρθενος (-q), Μαριαμ εγεννησεν Ιησουν τον λεγομενον Χριστον Θ f¹³ it (sy^s) | ω μνηστευθεισα ην Μαριαμ παρθενος, η ετεκεν Ιησουν Χριστον sy^c | txt p¹ & B C K L P W Γ 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211. (- τον Δ, - Ιησους,f!) M aur f ff1 vg syph co • 18 Χριστου Ιησου B | Ιησου W | γεννησις K L Γ f¹³ 33. 565. 700. 892. 1241. 1424. / 844 M; Ir Or | txt p¹ & B C P W Z Δ Θ f¹ / 2211 sy^b; Eus • 19 παραδειγματισαι &^{*.2} C K L P W Γ Δ Θ f¹³ 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 M; Eus | txt &¹ B Z f¹ • 20 Μαριαμ & C D K P W Z Γ Δ Θ f¹³ 33. 565. 700. 892. 1424. / 844. / 2211 M sy^h | txt B L f¹ 579. 1241 co

δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ρῆθεν ὑπὸ τὸ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος·

23 ἴδού ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται νιόν,

καὶ Γαλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ,

ὅ ἐστιν μεθερμηνεύμενον μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. **24** ἐγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὑπνου ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου καὶ παρέλαβεν τὴν γυναικαν αὐτοῦ, **25** καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἔως ὅτε ἔτεκεν τοῖον· καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

1 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλέεμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἴδου μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα **2** λέγοντες· ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἰδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἥλθομεν προσκυνήσαι αὐτῷ. **3** ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς Ἡρόδης ἐταράχθη καὶ ὅπασα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ, **4** καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ὄρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ ἐπυνθάνετο **5** παρ' αὐτῶν· ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται¹¹. **5** οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ· ἐν Βηθλέεμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου·

6 καὶ σὺ Βηθλέεμ', γῆ Ἰούδα',
οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἴ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν
Ἰούδα·

ἐκ σοῦ γὰρ ἔξελεύσεται ἥγονόμενος,
ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραὴλ.

6 **7** Τότε Ἡρόδης λάθρᾳ καλέσας τοὺς μάγους ἡκρί- βωσεν παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος,

22 τοῦ K L Γ 565. 579. 700. 1241. 1424. 1844 Μ; Eus ¶ txt & B C D W Z Δ 071 f^{1,13} 33.
892^{vid.} / 2211 | τὸ Ησαίου D it sy^{s.(c).h} sa^{ms}; Ir^{lat pt} • **23** (cf Is 7,14) καλεσεῖς D bo^{mss}; Or
Eus • **24** διεγερθεὶς C³ D K L W Γ Δ 087 f¹³ 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1844. / 2211
Μ ¶ txt & B C* Z 071 f¹ | οὐ & K Z Γ Δ f¹³ 565. 700. 1241 | txt B C D L W f¹ 33. 579. 892.
/ 844. / 2211 Μ • **25** οὐ 579 | τὸν ινον αυτῆς (–D^c L d q) τὸν πρωτοτοκὸν C
D K L N W Γ Δ 087. 565. 579. 700. 892. 1241. / 844. / 2211 Μ aur d f ff¹ q vg sy^{p,h} ¶ txt &
B Z^{vid} 071^{vid} f^{1,13} 33 it mae sy^{s,c} (sa bo)

¶ **2,3** οὐ D • **4** οὐ D Γ | [· et ·¹¹ ·] • **6** τῆς Ιουδαίας D it sy^{s,c,p} | γη τῶν Ιουδαιῶν fff
(sy^h) bo^{ms(s)}

2,15.17.23; 4,14; 8,17;
12,17; 13,35; 21,4;
26,56; 27,9

Is 7,14 G

Is 8,8.10 G 28,20!

21,6!

21!

L2,4-7

L1,5

27,11!

Nu 24,17 Ap 22,16 · 11!

21,10

11,2!

J7,42

Mch 5,1,3

2Sm 5,2 1Chr 11,2

8 καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλέεμ εἶπεν· πορευθέντες ἐξετάσατε ἀκριβῶς² περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὸν δὲ εὑρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κάγὼ ἐλθών προσκυνήσω αὐτῷ.
9 Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν καὶ ιδοὺ ὁ ἀστήρ, ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτούς, ἔως ἐλθών ἐστάθη ἐπάνω 'οὗ ἦν τὸ παιδίον'. **10** Ιδόντες δὲ τὸν ἀστέρα ἔχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. **11** καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήγεκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν. **12** Καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

28,8 L 2,10!

2; 8,2; 9,18; 14,33;
15,25; 20,20; 28,9,17

Ps 72,10s

Ps 72,15 Is 60,6 Ct 3,6

22

1Rg 13,9s

1,20!

1Rg 11,17.40 2Rg
25,26 Jr 26,21-23

Ap 12,4

| 21

22; 4,12; 12,15; 14,13;
15,21 |
1,22!

Hos 11,1 Nu 23,22;
24,8 · 3,17!

13 Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν ὁ ιδοὺ ἄγγελος κυρίου 'φαίνεται κατ' ὄναρ'³ τῷ Ἰωσὴφ λέγων· ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον καὶ ἵσθι ἐκεῖ ἔως ἂν εἴπω σοι· μέλλει γάρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. **14** ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, **15** καὶ ἦν ἐκεῖ ἔως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου· ἵνα πληρωθῇ τὸ ρῆθεν ὑπὸ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος·

ἔξι Αἴγυπτου ἐκάλεσα τὸν νιόν μου.

16 Τότε Ἡρώδης ιδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας ἀνεῖλεν πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλέεμ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ 'διετοῦς καὶ κατωτέρω', κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἡκρίβωσεν παρὰ τῶν μάγων. **17** τότε ἐπληρώθη τὸ ρῆθεν τὸ διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος·

Jr 31,15

18 φωνὴ ἐν Ραμὰ ἡκούσθη,

τοῦ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολύς.

8 ^f C³ K L W Γ Δ 565. 700. 892. 1241 Μ sy^h | txt & B C* D f^{1,13} 33^{vid.} / 844. / 2211; Eus
• 9 ^f εστη K L W Γ Δ f¹³ 565. 579. 700. 892. 1241. / 844 Μ | txt & C D f¹ 33. / 2211 |
 'του παιδίου D it • **13** ^T(12) εἰς την χωραν αυτων B | ('19 v.l.) κατ οναρ φοινεται C
 K 33. 700. 892 | (1,20) κατ οναρ εφανη B • **16** 'διετιας και κατω D*
 • **17** ^T υπο κυριου D aur • **18** ^T(Jr 38,15 Θ) θρηνος και (-1241) C D K L W Γ Δ f¹³
 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424 Μ sys.c.h | txt & B Z f¹ / 2211 lat sy^p co; Ju

‘Ραχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς,
καὶ οὐκ ἥθελεν παρακληθῆναι,
ὅτι οὐκ εἰσίν.

Gn 35,19; 48,7

19 Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου ἵδιον ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ’ ὄναρ² τῷ Ἰωσὴφ ἐν Αἴγυπτῳ **20** λέγων· ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ· τεθνήκασιν γάρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. **21** οὐδὲ ἐγερθεὶς παρέλθοισεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐσῆλθεν εἰς γῆν Ἰσραὴλ.

1,20!

22 Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἡρώδου³ ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς δὲ κατ’ ὄναρ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, **23** καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς πόλιν λεγομένην ὁ Ναζαρέτ· ὅπως πληρωθῇ τὸ ρήθεν διὰ τῶν προφητῶν ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

Ex 4,19

14

³ **3** Ἐν ὁδὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς κηρύστων ἐν τῇ ἔρημῳ τῆς Ἰουδαίας **2** ^[καὶ] λέγων· μετανοεῖτε· ἥγγικεν γάρ ή βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

12 · 14!

4,13; 21,11 Mc 1,9!

1,22!

Jdc 13,5; 16,17 Is 11,1
26,71 L18,37! J18,5!

⁸ **3** Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ρήθεὶς διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος·

1-6: Mc 1,2-6 L 3,1-6

J1,6

L1,80

4,17p; 10,7p

φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἔρημῳ·

Is 40,3 @ J1,23

ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου,

εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.

⁹ **4** αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὁσφὺν αὐτοῦ, ἡ δὲ τροφὴ ἦν αὐτοῦ ἀκρίδες καὶ μέλι ὅγριον. **5** Τότε

2Rg 1,8

Lv 11,21s

19 ^sC K L W Γ Δ 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424 Μ | txt & B D Z f^{1,13} / 2211
• 21 ἥλθεν D K L N W Γ Δ f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 1241. 1424. / 2211 Μ sy^h | txt & B C
 (bo) • **22** ^s4 I-3 C³ D K L N Γ Δ f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 1241. 1424. / 2211 Μ latt;
 Eus | txt & B C* W • **23** ὁ Ναζαρέθ C K N W Γ f¹³ 565 pm lat co | Ναζαραθ Δ f¹ |
 Ναζαρα ψ^{70vid}; Eus | txt & B D L 33. 700. 892. 1241. 1424. / 2211 pm
¶ 3,1 °D K L N vid Γ Δ 565. 700. / 844. / 2211 pm it sy^s bo^{pt} | txt & B C W f^{1,13} 33. 892.
 1241. 1424 pm lat syp^h sa mae bo^{pt} • **2** °& B q co | txt C D K L N W Γ Δ f^{1,13} 565. 579.
 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ lat sy

11,7-10 ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ Ἱορδάνου, **6** καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἱορδάνῃ ὅποτα μῷ ὑπ' αὐτοῦ ἔξομοιογούμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.

7-10: L3,7-9· 16,1! 7 Ἰδών δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων

12,34; 23,33

L 21,23 R 1,18! Ap
6,16s |
L 3,8!

7,19

13,40

11s: Mc 1,7s L 3,15-18
J1,25-28· 11,3p; 21,9!p

J1,15! Act 13,24!
H10,37 Ap 1,4

Jr 13,24 Joel 3,1-5 Am
7,4 M13,19 |

13,30,40-42

Mc 9,43

13-17: Mc 1,9-11
L 3,21s

1,22!; 5,17; 23,32· 5,6.
10,20; 6,1,33; 21,32

ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα ὁ αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς· γεννήματα ἔχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὄργης; **8** ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας **9** καὶ μὴ δύξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. **10** ἥδη δὲ τὸ ἡ ὀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

11 Ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν, ὁ δὲ ποτίσω μου ἐρχόμενος ἵσχυρότερός μού ἐστιν, οὗ οὐκ εἰμὶ ίκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρί· **12** οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ καὶ συνάξει τὸν σῖτον 'αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην', τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.

13 Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἱορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπὸ αὐτοῦ. **14** ὁ δὲ Ὁιωάννης διεκάλυνεν αὐτὸν λέγων· ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχη πρὸς με; **15** ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 'πρὸς αὐτόν'· ἄφες ἄρτι, οὕτως γὰρ πρέπον ἐστὶν ὑμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. τότε ἀφίησιν αὐτόν^T. **16** βαπτισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς

11¹

12^v

13^x

14¹

6 °C³ D K L Γ f¹³ 565. 700. 892. 1241. /844 Μ lat mae | txt & B C* W Δ f¹ 33. 579. 1424. /2211 q sy sa bo; Or • 7 °N* B sa mae; Or | txt & C D K L W Γ Δ f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. /844. /2211 Μ latt sys^{c,h} bo • 10 T p) καὶ K L Γ f¹³ 33. 565. 579. 1241. 1424. /844. /2211 Μ sy^h | txt & B C D^s W Δ f¹ 700; Or • 11 □p¹⁰¹ a d sa^{mss}; Cyp • 12 'I-4 I B W | 2-4 I L 892. 1424. /844. /2211 b ff¹ g¹ sy mae | 2-4 f¹³ a q; (Did) | txt & C D^s K Γ Δ f¹ 33. 565. 579. 700. 1241 Μ lat sa bo • 14 °N* B sa | txt Ψ⁹⁶ Ρ¹ C D^s K L P W Γ Δ f^{1,13} 33. 565. 700. 892. 1241. 1424. /844. /2211 Μ lat(t) sy mae bo • 15 'αυτῷ Ψ⁹⁶ B f¹³ /844. /2211 | txt Ψ⁶⁴ & C D^s (K) L P W Γ Δ f¹ 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424 Μ sy^h | T βαπτισθῆναι sys^c | et cum baptizaretur lumen ingens circumfulsit de aqua, ita ut timerent omnes qui advenerant a (g1)

‘εὐθὺς ἀνέβη² ἀπὸ τοῦ ὄντος· καὶ ἴδου ἡ νεώχθησαν οἱ [αὐτῷ] οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν οἱ[τὸ] πνεῦμα οἱ[τοῦ] θεοῦ ‘καταβαῖνον ὥσει¹ περιστερὰν οἱ[καὶ] ἐρχόμενον ἐπ’ αὐτόν· 17 καὶ ἴδου φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα⁷· ‘οὗτός ἐστιν¹ ὁ νιός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

- ¹⁵ ^{II} **4** Τότε οἱ Ἰησοῦς ἀνήχθη¹ εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου¹. 2 καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσεράκοντα¹ καὶ νύκτας τεσσεράκοντα¹, ὑστερὸν ἐπείνασεν. 3 καὶ ‘προσελθὼν ὁ πειράζων εἶπεν αὐτῷ¹· εἰ νιὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἅρτοι γένωνται. 4 οἱ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· γέγραπται· οὐκ ἐπ’ ἅρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ’ ἐπὶ παντὶ ρήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος¹ θεοῦ.
- 5 Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν καὶ ἐστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἰεροῦ 6 καὶ λέγει αὐτῷ¹· εἰ νιὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν⁷ κάτω· γέγραπται γάρ ὅτι

τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ
καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε,
μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.

27,53 Ap 11,2! Is 48,2;

52,1 Dn 3,28 Θ; 9,24

3!

7 ἔφη αὐτῷ¹ ὁ Ἰησοῦς· πάλιν γέγραπται· ‘οὐκ ἐκπειράσεις¹ κύριον τὸν θεόν σου.

Dt 6,16 Θ Is 7,12

1K10,9 Act 15,10

16 ⁵ C K L P Γ Δ f¹³ 565. 579. 892. 1241. 1424 M d h sy^h | txt & B D^s W f¹ 33vid. 700. / 844. / 2211 lat sy^p co | οἱ* B / 2211 vg^{mss} sy^{s.c} sa; Ir^{lat} CyrJ | txt &¹ C D^s K L P W Γ Δ f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844 M lat sy^{p.h} mae bo; Ir | οἱ bis & B bo; Ir | txt C D^s K L P W Γ Δ f^{1,13} 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 M | ‘καταβαῖνοντα εκ του ουρανου ως D it vg^{mss} (sy^h) | οἱ* B lat; Ir^{lat} | txt &² C D K L P W Γ Δ f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 M f l vg^{cl} sy^{s.c}; Ir • 17⁷ προς αυτὸν D a b g¹ h sy^{s.c} | ‘p) συ ει D a sy^{s.c}; Ir

¶ **4,1** οἱ B Δ 700 | ‘4-6 I-3 7-10 & K 892. 1424 sy^(c.p) | txt ψ^{101vid} B C D L P W Γ Δ f^{1,13} 33vid. 565. 579. 700. 1241 M latt sy^h sa • 2¹ καὶ τεσσερακοντα νυκτας ψ^{101vid} & D 892 | p) - f¹ sy^c | txt B C K L P W Γ Δ f¹³ 33. 565. 579. 700. 1241. 1424 M sy^h • 3¹ 52-4 C K L P Γ Δ 565. 579. 1241. 1424 M f (k) sy^h | προσηλθεν αυτω ο πειραζων και ειπεν αυτω D it sy^{s.c.(p)} | txt ψ^{101vid} & B W f^{1,13} 33. 700. 892vid aur fl^l l vg mae bo • 4¹ εν C D f¹³; Or^{lat} | D a b g¹ • 5¹ ιστησιν K L P W Γ Δ Θ f¹³ 565. 579. 700. 892. 1241. 1424 M sy^h | txt & B C D Z f¹ 33 sy^{s.c.p} • 6¹ T p) ευτευθεν C* Θ sy^{s.h} bo • 7¹ ου πειρασεις D

Ez 1,1

Is 11,2 J1,32

J12,28

12,18; 17,5 Ps 2,7-

14,33!

1-11: Mc 1,12s

L4,1-13 · Dt 8,2 · H 4,15!

Ex 34,28 Dt 9,9 1Rg

19,8

Gn 3,1-7 1Th 3,5

6; 27,40; 3,17!

Dt 8,3 Sap 16,26

Dt 3,27; 34,1-4 Ap
21,10-17,11^p
16,26

2,11! Dn 3,5.10,15
16,23

Dt 6,13; 10,20; 5,9
1Rg 19,5-7 26,53
H16,14

12-17: Mc 1,14s L 14,4s
J 4,1-3,43· 11,2; 14,3.
13p· 2,14! |
2,23! · 8,5; 9,1; 11,23;
17,24· Mc 1,21! p J 2,12!
1,22!

Is 8,23-9,1

1Mcc 5,15

L1,79 J1,9 R 2,19

16,21; 26,16

3,2!

18-22: Mc 1,16-20
L 5,1-11
10,2p Mc 1,29· 16,18!

2Rg 6,19· 13,47 Jr
16,16

8 Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὅρος ὑψηλὸν λίαν καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν **9** καὶ ἐπέν τοις αὐτῷ· ταῦτα σοι πάντα δώσω, ἔάν πεσῶν προσκυνήσῃς μοι. **10** τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὑπαγε^T, σατανᾶ· γέγραπται γάρ· κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.

11 Τότε ἀφίσιν αὐτὸν ὁ διάβολος, καὶ ίδου ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

12 Ἀκούσας δὲ ^T ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. **13** καὶ καταλιπὼν τὴν Γαζαρά ἐλθὼν κατώκησεν εἰς τὴν Καφαρναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν ἐν ὄριοις Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλίμ· **14** ἵνα πληρωθῇ τὸ ρήθεν διὰ Ἡσαῖον τοῦ προφήτου λέγοντος·

15 γῆ Ζαβουλῶν καὶ γῆ Νεφθαλίμ,
όδὸν θαλάσσης· πέραν τοῦ Ἰορδάνου,

Γαλιλαία τῶν ἔθνων;¹¹

16 ὁ λαός ὁ καθήμενος ἐν τοῖς σκότει
φῶς εἰδὲν μέγα,
καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου
φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.

17 Ἀπὸ τότε ἥρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν· μετανοεῖτε· ἥγγικεν γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

18 Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον καὶ Ἄνδρεαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ὄμφιβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γάρ ἀλιεῖς. **19** καὶ λέγει αὐτοῖς· δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ^T ἀλιεῖς ἀνθρώπων.

9 Ῥεγειτε Κ L P W Γ Δ Θ f¹ 565. 579. 700. 892. 1241. 1424 M | txt & B C D Z f¹³ 33

• 10 ^T(16,23 p) οπισω μου C² D L Z Γ 33. 579. 892^c. 1241. 1424 M b h l* sy^{(s),c,h} sa^{mss} bo^{mss} | retro it; Ir^{arm,vid} | txt & B C^{*vid} K P W Δ f^{1,13} 565. 579*. 700. 892^{*vid} f k vg sy^{sa^{mss}} mae bo; Ir^{lat,vid} Or • 12 ^T o (-892) Ιησους C² K L P W Γ Δ Θ f^{1,13} 565. 579. 892.

1424 M it vg^{cl} sy^{c,p,h} bo^{pt} | txt & B C^{*vid} D Z 33. 700. 1241 ff^l k vgst sy^s sa mae bo^{pt}; Or • 13 Γαζαρετ B² L Γ 565. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 pm aur | Γαζαρεθ &^{*} D K W Θ f^{1,13} 579 pm lat sa bo | Γαζαραθ C P Δ | txt &¹ B* Z 33 k mae | Γαζαρεθ &^{*} D K W Θ f^{1,13} 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 M | txt & B D W* Z 33 lat(t) co • 15 [- - et¹¹ - vel.] • 16 Γαζαρεθ &¹ B D W; Or^{pt} | txt &¹ C K L P Γ Δ Θ f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 M; Or^{pt} • 18 ^T p) παραγων D it sy^s; Eus • 19 ^T p) γενεσθαι &¹ D 33. / 844. / 2211 lat sy^{p,hmg}

- 20** οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα τὸ κοιλούθησαν αὐτῷ.
²² **21** καὶ προβάς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς,
 Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν
 αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοιῷ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν
 καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς.
22 οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν
 ἤκολούθησαν αὐτῷ.¹
- ²³ **23** Καὶ περιῆγεν ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαΐᾳ² διδάσκων ἐν
 ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς
 βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μα-
 λακίαν ἐν τῷ λαῷ.
- 24** Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν·
 καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ποι-
 κίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους ὅ[καὶ] δαιμο-
 νιζομένους καὶ σεληνιαζομένους καὶ παραλυτικούς, καὶ
 ἐθεράπευσεν αὐτούς. **25** καὶ ἤκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι
 πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσο-
 λύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.
- ⁵ **5** Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, καὶ καθίσαν-
²⁴ ^X τος αὐτοῦ προσῆλθαν ὁ αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
²⁵ ^V **2** καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων·
3 Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι,
 ὅτι αὐτῶν ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
²⁷ ^V **4** μακάριοι οἱ πενθοῦντες³,
 ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.
²⁶ ^X **5** μακάριοι οἱ πραεῖς,
 ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν τὴν γῆν.⁴
²⁸ ^V **6** μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν
 δικαιοσύνην,
 ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.
- 20** ^T αυτων K W 565 it sys.c.p co • **21/22** [□]W 33 • **23** ὁ Ιησους εν ολη (-^{N*}) τη Γαλιλαια ^{N*} C* sys.p.h bo | εν ολη τη Γαλιλαια ο Ιησους C³ | ο Ιησους ολην την Γαλιλαιαν ^N D^f 33. 892. 1424. /844. /2211 lat; Eus | ολην την Γαλιλαιαν ο Ιησους K W Γ Δ f¹³ 565. 579. 700. 1241 M | txt B (k) sy^c sa mae • **24** ἐξῆλθεν ^N C f¹ 33. 892 syhmg | ^oB C* (^Δ) f¹³ 892; Eus | txt ^N C² D K W Γ f¹ 33. 565. 579. 700. 1241. 1424. /844. /2211 M latt sa mae
¶ 5,1 ^oB • **4/5** ^s (vss 5/4) D 33 lat sy^c bo^{ms}; Or Eus | ^Tvuv ^N 33. 892. /844 aur vg^{mss} sa^{ms} bo; Did
- 19,27p
 10,2p; 17,1!; 20,20p;
 27,56 J21,2
 19,29!p 1Rg 19,19s
23: Mc 1,39 L 4,44
 9,35; 11,1
 10,17; 12,9; 13,54;
 23,34 L 4,15 - 24,14
 10,1 Dt 7,15
24: Mc 3,10s L 6,18s
 9,26! Mc 1,28p!
 14,35p
 17,15 - 8,6; 9,2p
25: Mc 3,7s L 6,17b.18a
 Mc 5,20!

18,33 Jc 2,13! Prv
14,21; 17,5 **Θ**

Ps 24,3s · Ps 73,1 1T1,5
2T2,22

H12,14 1J3,2 Ap 22,4!
Prv 10,10 **Θ** Jc 3,18
H12,14!
45p R 9,26! Jub 1,24s

IP 3,14! · 11s.44;
10,23! · 3,15!

10,22! Is 51,7 1P4,14

| 1P4,13 Ap 19,7!

Gn 15,1

23,31,37 Jc 5,10

13: L14,34s / Mc 9,50

**14-16: L11,33 / Mc
4,21 L8,16 · E 5,8 Ph
2,15 J8,12! · Is 2,2 |**

E 5,8s Ph 2,15
J15,8 1K 10,31 Ph 1,11
1P2,12 · E 2,10! · 45,48;
6,9 etc

17s: L16,17 · R 3,31
9,13p; 10,34sp; 18,11;
20,28p L 5,32! · 7,12!;
11,13p L 16,16! R 3,21
3,15! R 8,4! |
24,35p Bar 4,1

7 μακάριοι οἱ ἐλεήμονες,
ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.

8 μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ,
ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται.

9 μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί,
ὅτι ὁ αὐτοὶ νιοὶ θεοῦ κληθήσονται.

10 μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἐνεκεν δικαιοσύνης,
ὅτι αὐτῶν ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

11 μακάριοι ἔστε

ὅταν ὅνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ γδιώξωσιν¹ καὶ εἴπωσιν² πᾶν πονηρὸν³ καθ' ὑμῶν⁴ [ψυεύδομενοι] ἔνεκεν⁵ ἐμοῦ. **12 χαίρετε καὶ ἀγαλλιάσθε,** ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν⁶.

13 Γιμεῖς ἔστε τὸ ἄλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἄλας μωρανθῆ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἴσχυει⁷ εἰ μὴ βληθὲν⁸ ἔξω⁹ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

14 Γιμεῖς ἔστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὤρους κειμένη¹⁰. **15 οὐδὲν καίοντιν λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον ἀλλ’ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.** **16 οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ¹¹ ὥργα καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.**

17 Μὴ νομίσητε ὅτι ἥλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἥλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι. **18 ἀμήν γὰρ λέγω ὑμῖν¹² ἔως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ιῶτα ἐν ἣ μία κεροσία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου¹³, ἔως ὅταν**

9 °κ C D f¹³ it vg^{cl,st} sy^p; Did | txt B K W Γ Δ Θ f¹ 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. l 844. l 2211 M f k vg^{ww} sy^{s,c,h} co • **11 s 4 2 3 I (D) 33 h k (sy^e) mae bo | γδιώξουσιν και (cf. s) W Δ Θ f¹³ | **11 3 4 I 2 D h k sy^(s,c,p) | τρημα C K W Γ Δ Θ f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. l 844. l 2211 M q sy^{p,h} mae; Or | txt και B D (cf. s) lat sy^{s,c} sa bo; Tert | °D it sys; Tert | γδικαιοσύνης D it • **12 T** υπαρχοντας D² (υπαρχοντων D*) sy^e bo? • **13 °D** W it sys,c,p; Cyp | βληθηναι εξω και D K W Γ Δ Θ f¹³ 565. 579. 700. 1241. 1424. l 844. l 2211 M | txt P^{86*(c)} και B C f¹ 33. 892 • **16 °B*** • **18 T** και των προφητων Θ f¹³ 565; Irlat | °B* l 2211****

³⁵_X πάντα γένηται. ^T **19** ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· [¶]ὅς δ' ἀν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.[¶]

Jc 2,10

20 [¶]Λέγω γάρ οὐκέτι ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.[¶]

3,15!
12,38; 15,1; 23,2! Mc
2,16! L 5,21! J 8,3 · 18,3

21 Ἡκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· οὐ φονεύσεις· ὃς δ' ἀν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. **22** ἐγὼ δὲ λέγω οὐκέτι ὅτι πᾶς ὁ ὄργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ^T ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἀν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ· Γρακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὃς δ' ἀν εἴπῃ^T μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. **23** Εὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κάκεῖ μνησθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σου, **24** ἀφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἐμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ὑπαγε: πρῶτον¹ διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθῶν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. **25** Ἰσθι εὐνόῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἔως ὅτου εἰ^T μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ², μήποτε σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ καὶ ὁ κριτῆς ^T τῷ ὑπηρέτῃ καὶ εἰς φυλακὴν βληθῆσῃ· **26** ὅμην λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἔως ^T ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην.

Ex 20,13 Dt 5,17
19,18p R 13,19 Jc 2,11
Ex 21,12 Lv 24,17

E 4,26 Jc 1,19s IJ 3,15

Mc 11,25

³⁶_V πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. **25** Ἰσθι εὐνόῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἔως ὅτου εἰ^T μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ², μήποτε σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ καὶ ὁ κριτῆς ^T τῷ ὑπηρέτῃ καὶ εἰς φυλακὴν βληθῆσῃ· **26** ὅμην λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἔως ^T ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην.

25s: L 12,57-59

27 Ἡκούσατε ὅτι ἐρρέθη^T οὐ μοιχεύσεις. **28** ἐγὼ δὲ λέγω οὐκέτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι ^T αὐτὴν ἥδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. **29** Εἰ δὲ ὁ ὄφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σου· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται

18,34
Ex 20,14 Dt 5,18
19,18p R 13,9 Jc 2,11 |
Ex 20,17 Dt 5,21 Job
31,1 Sir 9,8 2P 2,14

29s: 18,8s Mc 9,43-47

^{18 T}(24,35) caelum et terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt c
• 19 [¶]κ* D W 579 bo^{ms} • **20** [¶]D • **22** ^Tεικη [¶]2 D K L W Γ Δ Θ f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. ^Mit sy co; Ir^{lat} Or^{mss} Cyp Cyr | txt ꝑ⁶⁴ κ* B aur vg; Or Hier^{mss} | Γραχα κ* D W mae; Ir^{lat} | ^Tτω αδελφω αυτου L Θ f^{1,13} 700 ff^l sy^c bo; Cyp • **24** [vel ^{1,1}.]
• 25 ^ε 3-5 I 2 K Γ Δ Θ 565. 579. 700. 1241. 1424. ^M lat sy^h sa^{mss} mae; Cl | txt κ B D L W 0275 f^{1,13} 33. 892. / 844 it sy^{c,p} samss bo^{pt}; Did | ^Tp σε παραδω K L W Γ Δ Θ 33. 565. 579. 700. 1241. 1424. / 844 ^M lat sy^{c,p} co | σε παραδωσει D | txt ꝑ^{64vid} κ B 0275 f^{1,13} 892 k; Cl • **26** ^Tοῦ L W 1424 | - 33 • **27** ^T(21, 33) τοις αρχαιοις L Δ Θ f^{1,13} 33. 579. 892 pm lat sy^{c,h**}; Ir^{lat} Or^{lat} Eus • **28** ^Tαυτης κ¹ f¹ | - ꝑ⁶⁴ κ*; Tert Cl | txt B D K L W Γ Δ Θ f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844 ^M Ir^{lat} vid

ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου Γβληθῇ εἰς γέενναν. **30** [¶]καὶ εἰ ‘ή δεξιά σου χεὶρ’ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου εἰς γέενναν ἀπέλθῃ[¶].

31s: L16,18 / Mt19,9
Mc10,11s · Dt24,1-3
19,7p |
1K 7,10s

31 Ἐρρέθη δέ· ὃς ἀν ἀπολύσῃ τὴν γυναικα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον. **32** ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ‘πᾶς ὁ ἀπολύων[¶] τὴν γυναικα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας ποιεῖ αὐτήν μοιχευθῆναι, ‘καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται[¶].

Lv19,12 Nu30,3 Dt
23,22 G Zch8,17
34-37: Jc5,12 · Sir
23,9-11 · 23,22 Is66,1
Ps11,4; 103,19 |
Is66,1 Act7,49
Ps48,3 Tob13,16 |

33 Πάλιν ἡκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ κυριῷ τοὺς ὄρκους σου. **34** ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως· μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστίν τοῦ θεοῦ, **35** μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστιν τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστίν τοῦ μεγάλου βασιλέως, **36** μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι ‘μίαν τρίχα λευκήν ποιῆσαι ἢ μέλαιναν[¶]. **37** Ἐστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ‘ναι ναι,[¶] οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν.

38-42: L6,29s · Ex
21,24 Lv24,20 Dt19,21
Jr12,19 1P2,23 1Th
5,15! Prv20,22; 24,29
Is50,6 Thr3,30
J18,22s · 29s
1K 6,7

38 Ἡκούσατε ὅτι ἐρρέθη· ὄφθαλμὸν ἀντὶ ὄφθαλμοῦ ³⁸
οὐκὶ ὁδόντα ἀντὶ ὁδόντος. **39** ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ’ ὅστις σε Γραπίζει [¶]εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα [σου], στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· **40** καὶ τῷ θέλοντι[¶] σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἀφες αὐτῷ καὶ τὸ ίμάτιον[¶]. **41** καὶ ὅστις σε Γράγγαρεύσει μί-

X

39

29^rp) απελθη D 700^{mg} it sy^{s,c} (mae) bo • **30** [¶]D vg^{ms} sy^s bo^{ms} | ‘η (-Θ) χειρ σου η δεξια Θ f¹³ | ‘(29) βληθη εις γεενναν K (L) W Γ Δ Θ f¹³ 565. 579. 700. 1241. 1424. 1/844 M f vg^{ms} sy^s ha | txt & B f¹ 33. 892 sy^s bo (lat mae) • **32^rp**) ος αν απολυση D 579 pm it sy^{s,c} sa^{ms} bo | ‘και ο απολελυμενην γαμησας μοιχαται B sa?; Or | - D a b k; Or^{ms} | txt & K W Δ f^{1,13} 33. 565. 700. 892. 1424. 1/844. (L Θ 579. 1241) M lat? sy^s sa? mae bo • **36** ‘I-3 5 6 4 K Δ 565. 579. 1241. 1424. 1/844 M sy^h | I 2 4 3 5 6 f¹³ 700 h | ποιησαι (ποιειν D*) 2 I 3 5 6 D*¹ | 4 I-3 5 6 f¹ k; (Cl) | txt & B (- η L) W Θ 33. 892. 1/844 lat • **37** ‘εσται B 700 | ‘ναι ναι και L (b g! h?) | to ναι ναι και το Θ; Ju Cl Chom Or Cyr • **38** °D f¹³ it mae • **39** Γραπισει D K L Δ Θ f^{1,13} 565. 579. 892. 1241 M mae bo | txt & B W 33. 700. 1424. 1/844 | ‘p) επι &² D K L Δ Θ f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424 M | txt &² B W 1/844 | ‘δεξιαν σου σιαγονα K L Δ Θ f¹³ 565. 579. 700. 1424. 1/844 pm | δεξιαν σιαγονα & W f¹ 33. 892. 1241 pm a f (h); Or^{lat} Cyr | σιαγονα σου D k sy^{s,c} | txt B; Eus • **40** ‘ο θελων D | ^τσου & 33. 1241. 1424 sy^{s,c,p} • **41** ‘εσαι εγγαρευση & | (ε)αν αγγαρευση Δ 33. 892*. (1/844)

λιον ἔν, ὑπαγε μετ' αὐτοῦ τὸ δύο. **42** τῷ αἰτοῦντι σε γόδις,
καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανίσασθαι μὴ ἀποστραφῆς.

43 Ἡκούσατε ὅτι ἐρρέθη ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου
καὶ μισήσεις τὸν ἔχθρόν σου. **44** ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· ἀγα-
πᾶτε τοὺς ἔχθροντος ὑμῶν τὸν προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν
διωκόντων ὑμᾶς, **45** ὅπως γένησθε νιοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν
τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονη-
ροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαιούς καὶ ἀδίκους.

46 ἐὰν γάρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν
ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸν ποιοῦντι; **47** καὶ ἐὰν
ἀσπάσῃσθε τοὺς γὰρ ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν
ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ ἔθνικοὶ τὸ αὐτὸν ποιοῦντι; **48** ἔσεσθε
οὖν ὑμεῖς τέλειοι γάρ οἱ πατήρ ὑμῶν οὐράνιος τέλειος
ἐστιν.

42 **x** **6** Προσέχετε ὅ[δε] τὴν γδικαιοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμ-
προσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ
δὲ μὴ γε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν
οἴτοῖς οὐρανοῖς. **2** Ὄταν οὖν ποιῆσθε γέλεημοσύνην, μὴ σαλ-
πίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὕσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦντι ἐν
ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς βύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν

| Dt 15,7s Sir 29,8s

43-48: L 6,27s.32-36 · Lv
19,18 22,39l^p
Dt 7,1-5 Ps 139,21s |
Ex 23,4s Prv 24,17;
25,21 Job 31,29s
R 12,20 · L 23,34!
R 12,14! 1P 3,9 |
9! E 5,1
22,10!

18,17; 21,31!

6,7,32; 18,17
Dt 18,13 Lv 19,2 · 19,21
1K 14,20 Kol 4,12 Jc
1,4

3,15! · 5,16; 23,5

5,16; 7,5; 15,7; 22,18;
23,13!; 24,51
J 5,44

41 τε εἰ αλλα D it vg^{cl} sy^c; αλλα lat syc; Irlat • **42** διδου K L Δ Θ f¹ 33. 565. 579. 700.
1241. 1424. /844 M | txt & B D W f¹³ 892; Cl | τω θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ
• **44** τρ p) ευλογεῖτε τοὺς καταρωμενοὺς υμας (υμιν D*) καλως ποιειτε τοις μισουσιν
υμας D*! K L W Δ Θ f¹³ 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. /844 M lat sy^{(p).h} mae;
(Athen Cl) Eus | txt & B f¹ k sy^{s.c} sa bo^{pt} mae; Irlat Or Cyp | 'p) καὶ (-W; Eus)
προσευχεσθε υπερ των επηρεαζοντων υμας (ημιας Θ*, -D; Eus) καὶ D K L W Δ Θ
f¹³ 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. /844 M lat sy^{(p).h}; (Athen Cl) Or^{pt} Eus | txt & B f¹
k sy^{s.c} sa bo^{pt} mae; (Irlat) Or^{pt} Cyp • **46** ουτως D Z 33 h k sy^{s.c} sa? bo | τουτο f¹ lat mae
• **47** φιλους K L W Δ Θ 33. 565. 579. 700. 1241. /844 M f h sy^h | ασπαζομενοὺς υμας
1424 | txt & B D Z f^{1,13} 892 lat sy^{c,p} co; Cyp | (46) τελωναι K L W Δ Θ f¹³ 565. 579.
700. /844 M h syphmg | txt & B D Z f¹ 33. 892. 1241. 1424 lat sy^{c,h} co; Bas | ουτως K L
Δ Θ 565. 579. /844 M h sy^{c,h} bo • **48** ωσπερ D K W Δ Θ 565. 579 M | εν τοις (-D*)
ουρανοις D* K Δ Θ 565. 579. 700 pm it; Tert
¶ **6,1** °B D K W Δ f¹³ 565. 579. 700 M lat sy^c mae bo^{mss} | txt & L Z Θ f¹ 33. 892. 1241.
1424 g¹ syph bo | 'p) ελεημοσυνη K L W Z Δ Θ f¹³ 33. 565. 579. 700. 1241. 1424.
/844. /2211 M f k syph mae | δοστν &^{la} syc bo | txt &^{lb} B D f¹ 892 lat | o! & D Z f¹
33 | txt &² B K L W Δ Θ f¹³ 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. /844. /2211 M

5.16 ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν ^τ λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. **3** σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, **4** ὅπως ^{τῇ} σου ἡ ἐλεημοσύνῃ ^τ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ^τ ἀποδώσει σοι^τ.

2! **5** Καὶ ὅταν ‘προσεύχησθε, οὐκ ἔσεσθε’ ὡς οἱ ὑπόκριται, ὅτι φιλοῦσιν ^τ ἐν τοῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν τοῖς γωνίαις τῶν πλατεῶν ἐστῶτες ‘προσεύχεσθαι, ὅπως ^τ φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ^{τῇ} ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. **6** σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἰσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι^τ.

2Rg 4,33 Mc 1,35p

4! **7** Προσευχόμενοι δὲ μὴ βατταλογήσητε ὥσπερ οἱ ^{τῇ} ἐθνικοί, δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακούσθησονται. **8** μὴ οὖν ὄμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδεν γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν⁴³ ὃν χρείαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς ‘αἰτῆσαι αὐτόν.

V

9-13: L11,2-4 **9** Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς·

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν ‘τοῖς οὐρανοῖς·

ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·

10 ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου·

γεννηθήτω τὸ θέλημά σου,

οἵτις ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ ^τ γῆς·

7,11; 23,9 Is 63,16; 64,7
Sap 2,16 Sir 23,1,4 Jub
1,24s 1P1,17! · M1,6
Is 29,23 Ez 36,23
J17,6; 12,28 |
4,17! · 7,21; 12,50p;
18,14; 21,31; 26,42p
Act 21,14 · 1Mcc 3,60

2 ^τ αμην *** 13** • **4** ^τ 3 2 4 1 *** 13** 4 2 1 D | 1 2 4 Δ | 1-4 3 33 | **txt** *** 1** B K L W Z^{vid} Θ f^{1,13} 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ | ^τ αυτος D W Δ f¹ 565. 579. 1241. (700. / 2211) Μ h q sy^b | **txt** *** 1** B K L Z Θ f¹³ 33. 892. 1424. / 844 lat sy^{c,c}; Or | ^τ εν τω φανερω K L W Δ Θ 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ it sy^{s,p,h} | **txt** *** 1** B D Z f^{1,13} 33 aur ff^l k vg sy^c co; Or • **5** ^τ προσευχὴ οὐκ εστη (*** 1**) D K L W Δ Θ f¹³ 33. 565. 579. 700. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ k q sy^{c,p,h} | **txt** *** 2** B Z f¹ 892 lat sy^{hmg} co | ^τ στηναι D it sy^{c,p} | ^τ και (-13) προσευχομενοι D 13 it | ^τ αν W Δ Θ 565. 579. 700. 1241. / 844 Μ | ^τ οτι K L W Δ Θ 565. 579. 1241. 1424. / 844 Μ f • **6** ^τ(4 v.l.) εν τω φανερω K L W Δ Θ f¹³ 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ it sy^{p,h} | **txt** *** 1** B D Z f¹ aur ff^l k vg sy^{c,c} co; Or Eus • **7** ^τ υποκριται B 1424 sy^c mae • **8** ^ο θεος ο πατηρ υμων *** 1a** B sa mae | ο πατηρ υμων ο ουρανιος 892c. 1424 sy^b; (Or)^{pt} | **txt** *** 1b** D K L W Z Δ Θ 0170^{vid} f^{(1),13} 33. 565. 579. 700. 892*. 1241. / 844. / 2211 Μ latt sy^{c,p} bo; Or^{pt} | ^τ ανοιξαι το στομα D h • **9** ^τ τω ουρανω mae; Didache • **10** ^ο D* a b c k bo^{mss}; Tert Cyp | ^τ της D K L Θ f¹³ 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ | **txt** *** 1** B W Z Δ f¹

11 τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιουσίον δὸς ἡμῖν σήμερον·

12 καὶ ἀφες ἡμῖν 'τὰ ὄφειλήματα' ἡμῶν,

ώς καὶ ἡμεῖς 'ἀφήκαμεν τοῖς ὄφειλέταις ἡμῶν·'

13 καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,

ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ^τ

⁴⁴ ^{VI} **14** Ἐὰν ὁγάρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ Γούρανιος· **15** ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις ^τ, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὁ ἡμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

⁴⁵ ^X **16** Ὄταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε 'ώς οἱ ύποκριταὶ σκυθρωποί, ἀφανίζουσιν γὰρ τὰ πρόσωπα 'αὐτῶν ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ^τ ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. **17** σὺ δὲ νηστεύων ὀλειψαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, **18** ὅπως μὴ φανῆς ^τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων² ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν 'τῷ κρυφαίῳ' καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν 'τῷ κρυφαίῳ' ἀποδώσει σοι ^τ.

19 Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς καὶ βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν ⁴⁶ ^V καὶ κλέπτουσιν· **20** θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυρὸς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου

Prv 30,8 · Prv 3,28; 27,1
Act 7,26! |
14s; 18,21–35 Sir 28,2

26,41p Ps 17,30 Φ; 26,2
Sir 33,1 1K 10,13 J1,13s
2P 2,9 · 5,37; 13,19,38
J17,15 2Th 3,3 2T 4,18
14s: Mc 11,25s · 12! Kol
3,13!

4,2; 9,15 Act 13,2s
2K 11,27 Is 58,5
L 24,17

1! |
2! |

4!

19–21: L 12,33s
Is 51,8 · Job 24,16
19,21p 1T 6,19 Sir
29,10s 4Esr 7,77

12 'την οφειλην Didache | τα παραπτωματα Or | 'αφιομεν D L W Δ Θ 565 co? | αφιεμεν K² f¹³ 579. 700. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ co?; Didache | txt K* B Z f¹ vgst sy^{p,h} • **13** ^τ αμην 17. 30. 288* vg^{cl} | (1Chr 29,11-13) οτι σου εστιν η βασιλεια και η δυναμις και η δοξα εις τους αιωνας αμην K L W Δ Θ f¹³ 33. 288c. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844 Μ f q sy^b bo^{pt} (g¹ k sy^{c,p} sa) | οτι σου εστιν η δυναμις και η δοξα εις τους αιωνας Didache | οτι σου εστιν η βασιλεια του πατρος και του νιου και του αγιου πνευματος εις τους αιωνας αμην 1253 | txt K B D Z 0170 f¹ / 2211 lat mae bo^{pt}; Or • **14** ^οD* L sa^{ms} | ^τp) εν τοις ουρανοις Θ it | p) ουρανιος τα παραπτωματα νυμων L f¹³ / 844 lat sa^{ms} bo mae; Did • **15** ^ττα παραπτωματα αυτων B K L W Δ Θ f¹³ 33. 565. 579. 700. 892c. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ (b) f q sy^{c,h} sa bo^{pt} | txt K B D f¹ 892* lat sy^p mae bo^{pt} | 'νυμιν αφησει K (f c sy^c) | νυμων αφησει νυμιν D 1241 it vg^{cl} sy^{p,h} • **16** ^Γωστερ K L W Γ Θ f¹³ 33. 565. 579. 700. 1241. 1424. / 844 Μ | txt K B D Δ f¹ 892. / 2211 | ^Γεαυτων B | ^τοτι K L W Γ Δ Θ 33. 579. 892. 1241. 1424 Μ lat | txt K B D f^{1,13} 565. 700. / 844. / 2211 it • **18** ^ενηστευων τοις ανθρωποις B (k) | ^τbis τω κρυπτω K L W Γ Δ Θ f¹³ 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ | κρυφια et κρυφω D* | bis κρυφαιω D! | txt K B f¹ | ^τ(4. 6 v.l.) εν τω φανερω Δ 579. 1241. / 2211 pm it

κλέπται οὐ διορύσσουσιν ‘οὐδὲ κλέπτουσιν’· **21** ὅπου γάρ
ἐστιν ὁ θησαυρός Γενού, ἐκεῖ ἔσται ὅκαὶ ἡ καρδία Γενού.

47

22s: L11,34-36

20,15 Mc7,22 Dt15,9

Sir14,10

22 Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὄφθαλμός. ἐὰν οὖν
ἢ ὁ ὄφθαλμός σου ἀπλοῦς⁵, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν
ἔσται· **23** ἐὰν δὲ ὁ ὄφθαλμός σου πονηρὸς ἦν, ὅλον τὸ
σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκό-
τος ἔστιν, τὸ σκότος πόσον.

48

24: L16,13

L16,9!

24 Οὐδεὶς τὸ δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν
ἔνα μισήσει καὶ τὸν ἔτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται
καὶ τοῦ ἔτερου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύ-
ειν καὶ μαμωνᾶ.

49

25-33: L12,22-31

13,22p

10,29-31p Job12,7;
38,41 Ps147,9 PsSal
5,9-11

10,31! |

25 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν· μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί
φάγητε [ἢ τί πίτε], μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε.
οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστιν τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ
ἐνδύματος; **26** ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ὅτι
οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς τὴν
ἀποθήκας, καὶ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ
ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; **27** τίς δὲ ἔξη ὑμῶν με-
ριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν
ἔνα; **28** Καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε
τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς ‘αὐξάνουσιν· οὐ κοπιῶσιν οὐδὲ
νήθουσιν’· **29** λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομών ἐν πάσῃ τῇ
δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. **30** εἰ δὲ τὸν χόρ-
τον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον
βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον
ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; **31** Μή οὖν μεριμνήσητε λέγοντες· τί
φάγωμεν; ἢ· τί πίωμεν; ἢ· τί περιβαλώμεθα; **32** πάντα

50

1Rg 10,4-6 2Chr
9,13-28 3Esr 1,4

Ps90,5s

8,26; 14,31; 16,8; 17,20
L12,28 |

20 καὶ κλεπτουσιν **κ**^{f1} / 844 it sy^c | – W k • **21** ^τ bis υμῶν K L W Γ Δ Θ **f1,13** 33, 565.
579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 **Μ** f sy bo^{pt} | **txt** **κ** lat sy^{hmg} co; Bas | ^ο B bo^{ms}
• **22** ^ο **κ** lat sy^c mae bo^{ms} | **2-5** ^τ K L Γ Δ Θ **f1,13** 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424 **Μ**
it | **2-5** / 844. / 2211 | **txt** **κ** B W lat • **23** ^τ (22) 5 I-4 **κ*** W 33 • **24** ^τ **p** οικετῆς L Δ
1241 • **25** καὶ τι πιπτε K L N Γ Δ Θ 565. 579. 700. 1241. 1424. / 844 **Μ** sy^{b,h} | – **κ**^{f1}
892. / 2211 a b ff^l k l vg sy^c sa^{mss} | **txt** B W **f13** 33 it sa^{mss} mae bo; Or Hier^{mss}
• **26** ^τ τας **κ**¹ L / 2211 • **28** ‘αυξανει ου κοπια ουδε νηθει K L N^{wid} W Γ Δ 0281 **f13**
565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 **Μ** | αυξανουσιν ου νηθουσιν ουδε κο-
πιωσιν (**κ***) Θ sy | αυξανουσιν ου κοπιουσιν ουδε νηθουσιν B 33 | **txt** **κ**¹ sy^{b,h}; Ath
• **32** ^τ ταυτα γαρ παντα **κ** N Δ Θ **f13** 892. 1241 lat sy^c; Bas

- γάρ ταῦτα² τὰ ἔθνη Γέπιζητοῦσιν· οἶδεν γάρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρήζετε τούτων ἀπάντων. **33** ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν [τοῦ θεοῦ] καὶ τὴν δικαιοσύνην¹ αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθῆσται ὑμῖν. **34** Μή οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον, ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει Γέαυτῆς· ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.
- ⁵⁰ **II** **7** Μή κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε· **2** ἐν ᾧ γάρ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε Γμετρήθήσεται ὑμῖν. **3** Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὄφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὄφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; **4** ἢ πῶς Γέρεις τῷ ἀδελφῷ σου· ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος Γέκ τοῦ ὄφθαλμοῦ σου, καὶ ἴδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὄφθαλμῷ σου²; **5** ὑπόκριτά, ἔκβαλε πρῶτον Γέκ τοῦ ὄφθαλμοῦ σου τὴν δοκόν², καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὄφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.
- ⁵¹ **V** **6** Μή δώτε τὸ ἄγιον τοῖς κυσὶν μηδὲ βάλητε τὸνς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοιρῶν, μήποτε Γκαταπατήσουσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν καὶ στραφέντες ρήξωσιν ὑμᾶς.
- ⁵² **X** **7** Αἴτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εύρήσετε, κρούνετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. **8** πᾶς γάρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει καὶ τῷ κρούνοντι Γἀνοιγήσεται. **9** ἢ τίς θέστιν ἔξι ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν Γαίτήσει ὁ νιός αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; **10** ἢ καὶ ιχθὺν
- ⁵³ **V**
- 32** Γεπιζητει K L N W Δ 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 2211 Μ | txt ♀ B Θ f^{1,13} 33. / 1844 • 33 'I 4-6 ♀ (k) 1 sa bo; Eus | 6 4 5 I B | βασιλειαν των ουρανων και την δικαιοσυνην Cl | txt K L N W Δ Θ f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ lat sy mae • 34 Γαντης B* L co? | τα εαυτης K N f^{1,13} 33. 579. 1241. 1424 pm syh | τα περι αυτης Δ | το εαυτης Θ 565 | εαυτην 700 | txt ♀ B² W 892 pm co?
- ¶ 7,2 Γρ) αντιμετρηθησται Ν Θ f^{1,13} it vg^{cl}; Cyr • 4 Γλεγεις ♀* Θ 700 lat mae | F απο K W Δ Θ 565. 579. 700 Μ | [.] • 5 5 6 I-4 K L N W Δ Θ f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ latt syh; Ir lat vid | txt ♀ B Cvid 0281 • 6 Γκαταπατησωσιν ♀ K Δ 0281 f¹ 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ; Cl | txt B C L N W Θ f^{1,13} 33 • 8 Γανοιγεται B | ανοιχθησetai Θ • 9 ° B* L 565. 1241. 1424 it | Γ(ε)αν αιτηση ♀ K L N W Δ 0281 f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ lat syh | txt ♀ B C Θ b sye,p (a c g h) • 10 'η και εαν ιχθυν αιτηση Kc f^{1,13} 565 (lat sye) | και (ε)αν ιχθυν αιτηση L N W Δ Θ 579. 700. 1424 Μ syph | txt ♀ B C 0281 (f¹) 33. (- και 892). 1241. / 844. / 2211 (co)
- 5,47! · 8
R 14,17 · 3,15!
Mc 10,30 Ps 37,4.25
Sap 7,11 |
25! · Ex 16,19
- 1-5: L 6,37s.41s · R 2,1!
Mc 4,24
- | 6,2!
10,11-14p; 15,26p Ex 29,33 Lv 22,10
- 7-11: L 11,9-13 · 18,19;
21,22p Jc 1,5s Is 58,9
Hos 2,23 · Jr 29,12-14
Prv 8,17 |

αιτήσει', μὴ ὅφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; **11** εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε 'δόματα ἀγαθὰ'¹ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτὸν²:

12: L6,31 · Tob 4,15 Sir
31,15
22,40!; 5,17!

12 Πάντα οὖν ὅσα ἔὰν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

13s: L13,23s · 4Esr
7,6-14

13 Εἰσέλθοτε διὰ τῆς στενῆς πύλης· Γάρ οἱ πλατεῖα πύλη³ καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν καὶ πολλοί οἵσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς· **14** Γάρ τι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιψμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρύσκοντες αὐτήν.

21,32; 22,16 Dt 30,15s
Jr 21,8
25,46! · 22,14!

15-20: L6,43s · 24,11!
2T 3,5

10,16p | 12,33 Sir 27,6
Jc 3,12

15 Προσέχετε ἡπέτειον ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασιν προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσιν λύκοι ἄρπαγες. **16** ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς, μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν Γσταφυλάς ἡ ἀπὸ τριβόλων σύκα; **17** Οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ⁴, τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. **18** οὐδὲ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν. **19** πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. **20** ἄρα γε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.

21 Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι· κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ᾽ οὐ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. **22** πολλοὶ ἐροῦσιν

21-23: L6,46; 13,26s
26; 21,29 R 2,13 Jc
1,22!
6,10! 1J 2,17

54
V

55
V

56
X

57
V
58
V

59
III

60
V

- **11** ἀγαθὰ δοματα^{f1} it vg^{cl} | αγαθα L ff¹ 1 vgst | [:] • **12** °**X*** L 1424 sy^p bo^{mss}
- **13** καὶ τι τι 118* | τι a b h l q vg^{mss} | **X*** a b c h k; Cl Hipp Or^{pt} Cyp | °**X***; Cl
- **14** Γατι τι 700^c sa^{mss} mae bo | οτι δε B^s sa^{mss} | τι δε B² | και 209 | txt **X** C K L N W Δ Θ f^{1,13} 565. 579. 700*. 892. 1241. 1424. /844 M lat sy • **15** τι δε C K L W Δ Θ 0281 f^{1,13} 33. 579. 700. 892. 1241. /844 M f q sy^h sa^{mss} bo | txt **X** B 565. 1424 lat sy^{c,p} sa^{mss} mae
- **16** Γσταφυλην C^(*).2 K L W Δ Θ f^{1,13} 565. 579. 700. 1241. 1424. /844 M | txt **X** B 0281 f¹ 892 lat sy^h co • **17** **X** B^s vg^{mss} • **18** ενεγκειν B; Or^{pt} Ad | txt **X** C K L W Z Δ Θ 0281 f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 892. 1241. 1424. /844 M latt sy; Or^{pt} | ενεγκειν **X***; Or^{pt} | txt **X** B C K L W Z Δ Θ f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 892. 1424. /844 M lat sy; Or^{pt}
- **19** τουν Cvid L Z f^{1,13} 33. 1241 it sy^c sa mae bo^{mss} • **21** °K L W f^{1,13} 565. 579. 700. 1241. /844 M | txt **X** B C Z Δ Θ 0281vid f¹ 33. 892. 1424; Did | ταυτος (ουτος C² 33. 1241) εισελευσεται εις την βασιλειαν των ουρανων C² W Θ 33. 1241 lat sy^c; Cyp

μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· κύριε κύριε, οὐ τῷ σῷ ὄνόματι ἐπροφήτεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὄνόματι δαιμόνια ^τ ἔξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὄνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποίησαμεν; **23** καὶ τότε ὁμοιογήσω αὐτοῖς ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ύμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ ^τ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

⁶¹_v **24** Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους ^οτούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ^Γ ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ὡκοδόμησεν αὐτοῦ τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὴν πέτραν· **25** καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἥλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπεινεσαν οἱ ἄνεμοι καὶ ^Γ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν, τεθεμελίωτο γάρ ἐπὶ τὴν πέτραν. **26** Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων^γ μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ^Γ ποιῶν αὐτοὺς ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ὡκοδόμησεν ^Γ αὐτοῦ τὴν οἰκίαν^γ ἐπὶ τὴν ἄμμον· **27** καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἥλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπεινεσαν οἱ ἄνεμοι καὶ ^Γ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη ^τ.

⁶²_{ii} **28** Καὶ ἐγένετο ὅτε ^Γ ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὸν λόγον^γ τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ^ο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· **29** ἦν γάρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἔξουσίαν ἔχων καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς ^οαὐτῶν^τ.

⁶³_{ii} **8** Καταβάντος δὲ αὐτοῦ^γ ἀπὸ τοῦ ὅρους ἡκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. **2** καὶ ίδον λεπρὸς ^Γ προσελθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων· κύριε, ἐὰν θέλῃς δύνασαι με καθαρίσαι. **3** καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἤψατο αὐτοῦ ^τ λέ-

Jr 14,14; 27,15
10,1p.8 Mc 9,38p

25,12
25,41 Ps 6,9 · 13,41
1J 3,4 · 23,28; 24,12
24-27: L 6,47-49 · Jc

1,22!
10,16; 24,45; 25,2,4
16,18

Job 1,19

| Jc 1,22!

25,2s

Is 28,17-19 Ez 13,10-15

28s: Mc 1,21s L 4,31s
11,1; 13,53; 19,1; 26,1
L 7,1 · 13,54p; 19,25p;
22,33 | J 7,46 · 9,6,8;
10,1; 21,23; 28,18

5,1!

2-4: Mc 1,40-45
L 5,12-16 · 10,8; 11,5p
15; 9,29; 17,7; 20,34;
9,20! Mc 1,41! L 5,13!

22 ^τ πολλα ^{κ*} • **23** ^Γ αναχωρεῖτε Θ ^{f¹³} | ^τ παντες L Θ ^{f¹³} 1424 b vg^s
• **24** ^ο B* 1424 a g¹ k mae bo^{ms} | ^Γ ὁμοιωσω αυτον C K L W Δ 565. 579. 1424 M f h k q
syc^{ch} bo; Cyp | txt κ B Z Θ 0281 f^{(1).13} 33. 700. 892. 1241. / 844 ff¹ 1 vg syphng sa mae; Or
Did • **25** ^Γ προσεκρουσαν W | p) προσερρηξαν Θ 579; Eus | προσεκοψαν 1424
• **26** ^Γ οστις ακουει Θ ^{f¹³} | ^Γ ποιει Θ ^{f¹³} | ^Γ C K L Γ Δ ^{f¹³} 565. 579. 1424. / 844 M | txt κ
B W Z (Θ) ^{f¹} 700. 892. 1241 • **27** ^Γ προσερρηξαν C Θ ^{f¹} | προσεκρουσαν ^{f¹³} |
τ σφοδρα Θ ^{f¹³} 33. 1241° mae • **28** ^Γ συνετελεσεν K L Δ Θ 579. 1241. / 844 M | txt κ B
C W Z^{vid} Γ ^{f^{1.13}} 33. 565. 700. 892. 1242; Or | ^τ παντες 998; Eus | παντες οι οχλοι Δ Θ
f¹ (vg^{ms}) • **29** ^ο C* L Γ 565. 700. 1424 M (b) | ^τ και οι Φαρισαιοι C* W 33. 1241 lat sy;
Eus^{pt}

¶ **8,1** ^Γ καταβαντι δε αυτω (-Δ) κ* K L Γ Δ 565. 579. 1241. 1424 M k?
• **2** ^Γ ελθων C K L W Γ 33. 579. 1241. / 844 M | - 1424 • **3** ^τ ο Ιησους C² K L N W Γ Δ
Θ 565. 579. 700. 1241. (1424). / 844. / 2211 M lat syc^{p.h} sa^{ms} mae | txt κ B C* ^{f^{1.13}} 33. 892
k sa^{mss} bo; Cyr

γων· θέλω, καθαρίσθητι· καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ
 9,30; 12,16p; 16,20p;
 17,9p
 Lv 14,2-32
 10,18p; 24,14p
5-13: L7,1-10
J4,46-54 · 4,13!
 27,54p
 4,24!
 3,11p 1K15,9
 16
 Mc 6,6
 15,28
11s: L13,28s · Ps 107,3
 Is 43,5 Bar 4,37
 Is 2,2s; 25,6; 60,3 Jr
 3,17 · L16,22 · 22,32p
 4McC 13,17 |
 13,38 · 22,13; 25,30
 13,42,50; 24,51 · Ps
 112,10
 9,29; 15,28; 9,22!

γων· θέλω, καθαρίσθητι· καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ
 ἡ λέπρα. **4** καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὅρα μηδενὶ εἰπῆς,
 ἀλλ᾽ ὑπαγε σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἵερεῖ καὶ προσένεγκον τὸ
 δῶρον ὃ προσέταξεν Μωϋσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
5 Ἐισελθόντος δὲ αὐτοῦ⁶⁴ εἰς Καφαρναοὺμ προσῆλθεν
 αὐτῷ ὁ ἔκατονταρχος παρακαλῶν αὐτὸν **6** καὶ λέγων·
 οὐκύριε, οὐ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός,
 δεινῶς βασανιζόμενος. **7** Καὶ λέγει αὐτῷ⁷· ἐγὼ ἐλθών
 θεραπεύσω αὐτόν· **8** καὶ ἀποκριθεὶς⁸ ὁ ἔκατονταρχος
 ἔφη· κύριε, οὐκ εἰμὶ ίκανὸς ἴνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσ-
 ἐλθῆς, ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγω, καὶ ιαθήσεται οὐ παῖς
 μου⁹. **9** Καὶ γάρ ἐγὼ ἀνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν¹⁰, ἔχων
 ὑπ’ ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ· πορεύθητι, καὶ
 πορεύεται, καὶ ἄλλων ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ
 μου· ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. **10** ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς
 ἐθαύμασεν καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν· ἀμὴν λέγω
 ὑμῖν, ‘παρ’ οὐδενὶ τοσαύτην πίστιν ἔν τῷ Ἰσραὴλ¹¹ εὑρον.
11 Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν
 ἥξουσιν καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ
 καὶ Ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, **12** οἱ δὲ νίοι τῆς
 βασιλείας¹² ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἔξωτερον·
 ἐκεὶ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὁδόντων.
13 καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ¹³ ἔκατοντάρχῃ· ὑπαγε, ¹⁴ τὸν ἐπί-

7
64
III5
V66
V

5 εισελθοντι δε αυτω K L N W Γ Δ Θ 579. 892. 1424. (565. / 844. / 2211) Μ | εισελ-
 θοντι τω Ιησου C³ | txt & B C* Z f^{1,13} 33. 700. 1241; Or | ῥιτιαρχος sy^{s,hmg}; Eus
 • **6** οὐκ sy^{s,c}; Hil • **7** Β 700 it vg^{ww} sy^p sa mae bo^{mss} | txt & C K L N W Γ Δ Θ f^{1,13} 33.
 565. 579. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ lat sy^h bo | το Ιησους C K L N W Γ Δ Θ
 f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ lat sy^{c,p,h} sa mae bo^{mss} | txt & B 892 k
 sy^s bo | [;] • **8** αποκριθεις δε & B 33 sa | txt & C K L N W Γ Δ Θ f^{1,13} 565. 579.
 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ lat bo | ῥιτιαρχος sy^{s,hmg}; Eus | οὐ f¹ k sa mae
 bo^{mss} • **9** τρ p τασσομενος & B it vg^{cl} (sa bo) • **10** (p) ουδε εν τω Ισραηλ τοσαυτην
 πιστιν & C K L N Γ Δ Θ f^{1,13} 33. 565. 579. 700. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ lat
 sy(s,p,h) | I-4 f¹ | txt B W (0281. 892) a (g¹) k q sy^(c,hmg) co • **12** εξελευσονται & k sy;
 Didpt | ibunt it; Irlat • **13** ῥιτιαρχω sy^s; Eus | το και C K L N Γ Δ Θ f^{1,13} 33. 565. 579.
 700. 892. 1241. 1424. / 844. / 2211 Μ lat sy^h bo^{ms} | txt & B W 0281 it sy^{s,c,p} co; Irlat